

І. І. РУМАЧЫК, М. М. КАРОЛЬ, В. Дз. БАБАШ, З. А. ГЛІННІКАВА

ДИНАМІКА ВЫДЗЯЛЕННЯ МІКАБАКТЭРЫЙ АД ЖЫВЁЛЫ І ПТУШКІ ў РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ ЗА 1976—1993 гг.

Адным з паказчыкаў, якія характарызуюць эпідэааічыную сітуацыю па туберкулёзе буйной рагатай жывёлы ў рэспубліцы, можа служыць дынаміка выдзялення мікабактэрыі з матэрыялу ад рэагуючых на туберкулін жывёл і іх відавая (групавая) прыналежнасць. Аналіз вынікаў бактэрыялагічнага даследавання матэрыялу ветэрынарнымі лабараторыямі рэспублікі за 18 апошніх гадоў (1976—1993) дазваляе выявіць пэўную заканамернасць (табліца).

Па-першае, эфектыўнасць бактэрыялагічнага даследавання матэрыялу за гэты перыяд, г. зн. выпадак выдзялення мікабактэрыі, узрасла амаль у 3 разы — з 7,9% у 1976 г. да 22,8% у 1988 г. Гэта было звязана перш за ўсё з пастаянным правядзеннем навучання, навукова-практычных семінараў з ветурачамі-бактэрыёлагамі і лабарантамі і з паляпшэннем забеспячэння лабараторый тэхнічнымі сродкамі і рэактывамі, што, натуральна, адбілася на якасці праведзеных даследаванняў. Неабходна адзначыць, што за апошнія пяць гадоў гэты паказчык знізіўся і склаў у 1993 г. 15,1%.

Па-другое, заканамерная тэндэнцыя да зніжэння выдзялення ўзбуджальніка туберкулёзу бычынага віду і павелічэнне ў той жа час выдзялення атыповых мікабактэрыі, асабліва IV групы паводле класіфікацыі Раньёна. Так, калі ў 1976 г. мікабактэрыі бычынага віду складалі 97,06% ад усіх выдзеленых мікабактэрыі, то ў 1992 г. — ужо толькі 1,3%, а атыповыя мікабактэрыі — адпаведна з 0,59% I, II, III груп і 1,17 — IV групы да 0,9% I, 13,4 — II, 4,4 — III і 80,0% — IV групы.

Такая дынаміка выдзялення і працэнтных суадносін мікабактэрыі абумоўлена ў першую чаргу больш якасным правядзеннем культуральнага спосабу бактэрыялагічнага даследавання матэрыялу, г. зн. выдзяленнем мікабактэрыі на пажыўных асяроддзях з высяваемай суспензіі, а з другога боку — адмаўленнем ад незусім абрунтаванага даследавання матэрыялу ад буйной рагатай жывёлы, якая пры заборі мела яўныя туберкулёзныя змены як вынік заражэння *M. bovis*.

Па-трэцяе, узбуджальнік туберкулёзу чалавечага віду або не выдзяляўся наогул, або выдзяляўся ў адзінкавых выпадках (1977, 1978, 1980—1982, 1985—1988 гг.), што характарызуе строгую яго відаспецыфічнасць. За 6 апошніх гадоў яго зусім не выдзялялі. Наогул жа за 18 гадоў сярэднягадавы паказчык высявальнасці мікабактэрыі ад буйной рагатай жывёлы склаў 14,1% па відавым (групавым) складзе: мікабактэрыі туберкулёзу бычынага віду (*M. bovis*) — 37,5%, чалавечага віду (*M. tuberculosis*) — 0,5, I групы — 1,4, II — 7,8, III — 5,3, IV — 47,5%.

Працэнт выдзялення мікабактэрыі з матэрыялу ад свіней за гэты перыяд вагаўся ў розных межах: ад 21, напрыклад, у 1977 г. да 45 у

Динаміка видзялення мікабактэрыі ад буйной рагатай жывёлы ў 1976—1993 гг., %

Год	Выдзелена культур мікабактэрыі з матэрыялу	У тым ліку					
		узбуджальніка туберкулёзу		груп атыповых мікабактэрыі			
		бычынага віду (M. bovis)	чалавечага віду (M. tuberculosis)	I	II	III	IV
1976	7,9	97,06	—	0,59	0,59	0,59	1,17
1977	12,0	86,82	0,15	—	4,40	7,08	1,55
1978	10,0	88,00	2,70	0,20	1,90	1,90	3,00
1979	9,2	88,50	—	0,52	—	2,08	8,90
1980	8,2	86,13	5,11	—	0,36	3,30	5,10
1981	13,0	60,80	0,60	8,50	—	3,00	26,90
1982	19,0	44,20	0,12	—	—	1,80	53,70
1983	14,2	34,10	—	—	—	1,40	64,50
1984	12,1	28,00	—	1,98	16,93	6,01	47,08
1985	15,5	14,40	0,20	1,00	18,70	3,70	62,00
1986	11,6	16,70	0,10	—	11,64	4,30	67,26
1987	19,3	9,10	0,43	0,55	9,07	9,00	71,85
1988	22,8	6,58	—	2,47	13,05	10,07	67,83
1989	16,8	4,70	—	2,70	13,70	8,90	70,00
1990	16,2	2,40	—	3,10	10,60	9,90	74,00
1991	14,3	2,10	—	2,80	14,70	7,25	73,20
1992	13,0	1,30	—	0,90	13,40	4,40	80,00
1993	15,1	2,40	—	1,10	13,00	6,00	77,50
Сярэдні паказчык	14,1	37,5	0,5	1,4	7,8	5,3	47,5

у 1985 г., а ў сярэднім склаў 28. Гэта ў асноўным атыповыя (нефотахрамагенныя) мікабактэрыі III групы (да 80%), радзей — IV (да 18%). Аднак трэба таксама адзначыць, што ў 1976—1978 гг. было выяўлена адносна вялікае выдзяленне (да 65%) мікабактэрыі бычынага віду, якія ў наступныя гады або зусім не выдзяляліся, або іх выдзялялі ў адзінкавых выпадках. За апошнія 10 гадоў гэты від узбуджальніка туберкулёзу быў выдзелены толькі ў двух пробах у 1992 г.

Мікабактэрыі чалавечага віду былі выдзелены ад свіней Барысаўскага комплексу толькі ў 1978 г., пры гэтым дакладна вызначана, што крыніцай узбуджальніка туберкулёзу з'явіўся тэхнік-аператар з адкрытай формай туберкулёзу, які карміў жывёл.

Значна вышэйшы праэнт пацверджання дыягназу на туберкулёз птушак (да 50%), пры гэтым не ў прамысловай птушкагадоўлі, а толькі ў прыватным сектары. Напрыклад, у 1985 г. патамарфалагічна і мікраскапічна дыягназ быў вызначаны ў 24 выпадках, у 1989 г. — у 47, а ў 1992—1993 гг. — адпаведна ўжо ў 56 і 76 выпадках.

Такім чынам, выдзяленне мікабактэрыі бычынага віду ад буйной рагатай жывёлы зменшылася да 1,30% у 1992 г., а атыповых мікабактэрыі павялічылася, асабліва мікабактэрыі IV групы — да 80%. Ад свіней часцей за ўсё (да 80%) выдзяляюцца атыповыя (нефотахрамагенныя) мікабактэрыі III групы, радзей — IV. Узбуджальнік туберкулёзу чалавечага віду выдзяляўся за адначаны перыяд ад буйной рагатай жывёлы і свіней у адзінкавых выпадках, а за апошнія 6 гадоў наогул захворванняў сярод жывёл гэтым відам не адначана, што сведчыць пра даволі строгую яго відаспецыфічнасць. Узрасла колькасць выпадкаў туберкулёзу ў свайскай птушкі ў прыватным сектары.

Summary

The data of Mycobacterium spp. isolation from material (tissues and organs) of animals reacting reacting on tuberculin by veterinary laboratories of the republic are given over the period from 1976 to 1993.